

Buenos Aires, 15 April 2024

Gespreksnotitie voor het rondetafelgesprek van de
vaste commissie voor Justitie en Veiligheid van de
Tweede Kamer over migratiedeals

Het huidige asielstelsel is gebaseerd op het principe dat iedereen die zich als asielzoeker aan een buitengrens van de EU meldt, recht heeft op toegang tot een asielprocedure in Europa. Degenen die dit als een soort heilige graal beschouwen en elk voorstel om het te hervormen met morele verontwaardiging afwijzen, verdedigen in feite een zeer immorele en inhumane status quo. Want hoe humaan is een recht dat alleen toegankelijk is na een levensgevaarlijke reis? Alleen al in de afgelopen tien jaar zijn meer dan 26.000 mensen verdronken in de Middellandse Zee op weg naar het Europese asielsysteem, een mogelijk nog groter aantal is bezweken tijdens het oversteken van de Sahara. Hoe moreel is een recht waarvoor mensen uit arme landen het spaargeld van hun familie moeten afstaan aan mensensmokkelaars? Een recht bovendien dat de meest kwetsbare vluchtelingen nooit kunnen uitoefenen omdat ze niet jong, niet mannelijk en niet gezond genoeg zijn? Een recht dat vluchtelingen die vastzitten in enkele van 's werelds ergste humanitaire rampen, zoals in Jemen, niets te bieden heeft, simpelweg omdat er geen toegankelijke route is naar Europa? Een recht waarvan bovendien heel wat mensen profiteren die helemaal geen vluchteling zijn in de zin van het Vluchtelingenverdrag van Genève of de Europese regels en die daarom uiteindelijk geen erkenning als vluchteling krijgen. In de afgelopen jaren werd 45% van alle asielaanvragen in heel Europa afgewezen. Maar in de praktijk heeft dit meestal geen gevolgen, omdat terugkeer slechts in een minderheid van de gevallen kan worden afgedwongen. Dit resulteert in een dubbele onrechtvaardigheid: veel van degenen die we opnemen hebben onze hulp niet nodig, maar belasten wel de middelen en opvangcapaciteiten die we anders hadden kunnen gebruiken voor degenen die echt bescherming nodig hebben.

Het zijn niet de illegale pushbacks aan de buitengrenzen van de EU of de onmenselijke omstandigheden in Griekse vluchtelingenkampen die dit onrecht veroorzaken. Als we die praktijken zouden stoppen – wat we op zich moeten doen – zou niemand minder de gevaarlijke reis door de Sahara of over de Middellandse Zee maken; zeer waarschijnlijk worden het er dan meer. Hetzelfde geldt voor reddingsoperaties op zee. Het moet gedaan worden, maar het moet niet gebeuren in de illusie dat het het aantal mensen dat komt en sterft zal verminderen. Zoals de ervaring van de grootschalige Italiaanse reddingsoperatie 'Mare Nostrum' in 2014 heeft laten zien, zal het aantal mensen dat de zee dan over durft te steken toenemen en zullen de smokkelaars minder zeewaardige boten gebruiken die met meer mensen beladen zijn. Bovendien zullen nog meer mensen door de Sahara en andere gevaarlijke transitroutes trekken. De logische consequentie zou zijn om mensen dan liever direct en veilig per vliegtuig op te halen uit de vluchtregio's.

Wissenschaftszentrum Berlin
für Sozialforschung gGmbH
Reichpietschauer 50
10785 Berlin
Telefon +49 (30) 25491-0
Telefax +49 (30) 25491-684
wzb@wzb.eu
www.wzb.eu

Geschäftsführung
Prof. Jutta Allmendinger Ph.D.
Heinrich Baßler
Sitz der Gesellschaft Berlin
Amtsgericht Charlottenburg
HRB 4303
Mitglied der Leibniz-
Gemeinschaft
Commerzbank Berlin
BLZ 100 400 00
Kto. 507 914 000
IBAN-Nr.
DE07100400000507914000
Swift-Code COBADEFF
USt-Ident-Nr. DE136782674

Dit is precies wat al wordt gedaan in Australië, Canada en de Verenigde Staten, maar in de EU nog bijna niet: de zogenaamde hervestiging, meestal uitgevoerd in samenwerking met VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR. Op die manier had Europa al vóór 2015 vluchtelingen uit de Syrische burgeroorlog kunnen opnemen. Daarnaast had de EU jaarlijkse quotavluchtelingen uit bijvoorbeeld Jemen kunnen opnemen. Aangezien de opnamecapaciteit materieel en politiek beperkt is, zijn contingentopnames op grotere schaal alleen mogelijk als tegelijkertijd de irreguliere migratie naar de EU wordt teruggedrongen. Dit kan met hekken en pushbacks, maar die zijn in strijd met de mensenrechten en het vluchtelingenrecht. Het terugdringen van irreguliere migratie op een manier die wel binnen het kader van de mensen- en vluchtelingenrechten blijft, is de toepassing van het beginsel van veilige derde landen.

Nergens staat in internationale verdragen dat vluchtelingen het recht hebben om te kiezen in welk land ze bescherming willen krijgen. Zeker niet als ze op weg naar dat land meerdere veilige landen doorgereisd zijn waar ze al asiel hadden kunnen aanvragen. Dit geldt voor vrijwel alle mensen die in Nederland een asielaanvraag indienen, met uitzondering van enkele gevallen die via de luchtweg inreizen. Een recht op asiel of een asielpcedure in Nederland bestaat daarom niet en wordt door geen enkel internationaal verdrag gegarandeerd. Uitzetting naar een ander land is legitiem zolang het betreffende land veilig is voor de persoon en garandeert dat er geen uitzetting plaatsvindt naar een onveilige staat (refoulement). Of zo'n land een perfecte democratie is voor zijn eigen burgers is in het kader van het asielrecht geen relevant criterium.

Migratieovereenkomsten met derde landen zoals Marokko, Turkije, Tunesie of ook Ruanda bieden de mogelijkheid een einde te maken aan het businessmodel van mensensmokkelaars en zullen het aantal migratiegerelateerde doden sterk verminderen. Wie betaalt er nog veel geld voor een levensgevaarlijke reis door de Sahara en een plaats op een wankel boot naar Italië als je weet dat je uiteindelijk naar Tunesie of Ruanda wordt gebracht en daar bescherming krijgt? Natuurlijk moet de inzet van onderhandelingen met derde landen zijn dat ze op geloofwaardige en controleerbare wijze garanderen dat de normen van het internationale vluchtelingenrecht worden nageleefd. Het rechtsprincipe dat irreguliere migranten voor het doorlopen van een asielpcedure naar veilige derde landen gebracht kunnen worden, staat echter op zich juridisch niet ter discussie, zoals de uitspraken van het Europese Hof voor de Mensenrechten en van de hoogste Britse rechters ten aanzien van de Ruandaplannen van de Britse regering hebben bevestigd.

Dat de externalisering van asielpcedures naar derde landen functioneren kan, laat de Australische ervaring zien. Door dienovereenkomstige overeenkomsten met Nauru en Papoea-Nieuw Guinea wist Australië in de afgelopen decennia de voordien aanmerkelijke irreguliere migratie over zee naar Australië vrijwel tot stilstand te brengen en het aantal verdrinkingsdoden tot nul te reduceren. Tegelijkertijd heeft Australië de opname van vluchtelingen via contingenten en humanitaire visa duidelijk verhoogd zodat het land netto net zoveel vluchtelingen per hoofd van de bevolking opneemt als het EU-gemiddelde. Over dit beleid heerst bovendien een volstrekte politieke consensus tussen de belangrijkste rechtse en linkse politieke partijen en dientengevolge is het asielthema als politieke splijtzwam van de Australische politieke agenda verdwenen en is populistische partijen hun belangrijkste mobilisatiethema ontnomen. Ook al hoeven we niet alles één-op-één van Australië te kopiëren, er is reden genoeg om op basis van deze ervaring serieus in te zetten op de externalisering van asielpcedures in derde landen en daarmee de politieke en materiele ruimte te scheppen voor een gecontroleerde opname van vluchtelingen via contingenten en humanitaire visa en een einde te maken aan de onrechtvaardige, niet zelden dodelijke en maatschappelijke verdeeldheid zaiende status quo.

Prof. Dr. Ruud Koopmans

PS: Een uitgebreide uitwerking van deze ideeën, inclusief de bijbehorende cijfers en bronverwijzingen kunt u vinden in mijn recente boek "De Asielotterij" (Amsterdam: Prometheus, 2023)